

Voor de zzp'er was 2010 een rit in de achtbaan

De zzp'er werd het symbool van de crisis op de arbeidsmarkt: hij kreeg de ergste klappen, maar geniet ook als een van de eersten van de broze opleving. Al geldt dat niet voor iedereen. 'Het is niets dan ellende.'

Door **Haroon Ali** en **Elsbeth Stoker**

Ze zijn weer gespot in het openbare leven: de freelancers. In de Coffee Company aan het Waterlooplein in Amsterdam zijn een man en een vrouw van begin 30 druk in overleg aan een lange houten tafel, terwijl ze beiden op hun iPhone door foto's van modellen bladeren. 'Kijk, hier lijkt ze net op Eva Perón.' De man knikt instemmend. Voor hen staat een MacBook Air opengeklapt, met op het scherm nog meer foto's. Ook op het balkon turen een paar klanten aandachtig naar hun miniatuur-laptopjes. Geen onderlinge interactie, maar in ieder geval niet alleen aan het werk, in de stilte van thuis.

'Oudere mensen komen hier vooral in de ochtend overleggen. Dat gaat er soms luidruchtig aan toe', zegt Emma Reijmerink (22), die ruim een jaar bij dit filiaal werkt. 'Jongeren tussen de 25 en 35 zijn meer op zichzelf, achter hun laptop.' Voor veel freelancers is de Coffee Company hun kantoor, maar de ene na de andere hazelnoot latte met magere melk bestellen, is in deze voorzichtig herstellende economie nog te risikant. Reijmerink: 'Klanten krijgen een uur gratis internet bij hun bestelling. De meesten halen pas weer een kopje koffie als ze een bonnetje voor het internet nodig hebben.'

Hoewel het economisch herstel langzaam gaat, krabbelt de zzp'er uit het dal. Ruim een jaar geleden ving de flexwerker, samen met de uitzendkrachten, de hardste klappen op. Mede dankzij hen steeg de Nederlandse werkloosheid - in tegenstelling tot in het buitenland - niet explosief. Dat had een prijs. Verhalen over zzp'ers die hun omzet met 80 procent zagen dalen, waren geen uitzonderingen. Op fora werd gediscussieerd of je al dan niet je huis moest verkopen. Menigeen verlangde terug naar een baan in loondienst.

Deze maand kenterde dit beeld.

'Het is de meevaller van de dag', zei de CBS-econoom op 8 december toen hij het nieuws kon melden dat het aantal zzp'ers weer in de lift zit; inmiddels telt Nederland er zo'n 700 duizend. Het gaat hen nog niet zo goed af als een jaar of drie terug, maar in veel sectoren stijgt het aantal opdrachten. Ook uit een peiling

van bemiddelingsbureau Yoxa onder vijfhonderd hoogopgeleide eenpitters blijkt dat deze groep de toekomst weer wat vrolijker bekijkt. De helft van de ondervraagden zegt dat zijn agenda weer vol met opdrachten zit. 'Begin 2010 trok de vraag naar finance- en IT-specialisten weer geleidelijk aan', zegt Nienke Platenburg, directeur van Yoxa. 'Sinds deze zomer zijn marketingfuncties weer in trek. Dat duidt erop dat er weer geïnvesteerd wordt en dat bedrijven weer vertrouwen hebben in de markt.'

Tijd om de balans op te maken: gaat de zzp'er weer op de oude voor door? Of zit de schrik van de crisis er nog goed in en verlangt hij stiekem terug naar een vaste baan? En zo nee, welke gevolgen heeft dit dan voor de arbeidsmarkt?

'Ik zie erg veel optimisme om mij heen', zegt Linde Gonggrijp van FNV Zelfstandigen. 'Het ergste is niet voor iedereen voorbij', voegt Johan Marrink van ZZP Nederland toe, 'maar het gaat weer de goede kant op.'

De twee brancheorganisaties voor eenpitters zijn het er over eens: de opmars van de zzp'er, die een jaar of tien geleden werd ingezet, gaat na het dipje van vorig jaar weer onverminderd door en de zzp'ers hebben er weer zin in. 'Het is niet zo dat mensen geschrokken zijn van de crisis en weer massaal in loondienst willen', zegt Gonggrijp. 'Ik denk dat het juist heel duidelijk geworden is dat tegenwoordig niemand meer zeker is van zijn baan, ook niet als je een vast contract hebt. Kijk naar wat bij TNT is gebeurd.'

Haar verwachting is dat na de media, de bouw, de transport- en de IT-sector ook de opmars van de eenpitter in de zorg en het onderwijs verder door zal zetten. 'En ik denk dat veel ambtenaren die ontslagen zullen worden, kiezen voor een zelfstandig bestaan als projectmanager of consultant.'

Niet geld, maar vrijheid. Daar draait het om, zegt Marrink. 'En dan nemen mensen de slechte tijden voor lief. Ze willen het plezier weer terug in hun werk.'

Ook de grote zaal van het freelancercafé Seats2meet.com in Utrecht, in het stationsgebouw Hoog Catharijne, zit weer bomvol. Het is niet een kantoor, al werkt iedereen voor zijn eigen eenmansbedrijfje. De feestdagen lijken de freelancers koud te laten, zo'n honderd man is keihard aan het werk. Of beter gezegd: aan het netwerken.

'Het kost ze niets om hier te zitten', legt vestigingsmanager Laura Meerfeld uit. 'Het enige dat we de freelancers vragen is dat ze openstaan voor nieuwe ontmoetingen en actief met elkaar netwerken. Dat is ons concept.' Ook hier staan vele laptops opengeklapt, maar de freelancers in Seats2meet.com zijn vooral druk met elkaar in gesprek. De koffie is gratis,

de lunch ook. Alleen met de verhuur van zalen voor grotere groepen verdient het bedrijf zijn geld. In het zzp-café was niets te merken van de recessie, zegt een medewerker. En uit een rondgang langs de aanwezige freelancers blijkt dat ze stuk voor stuk de toekomst positief tegemoet zien en dat ze veel werk verwachten. Alhoewel, sommigen geven toe dat het nu nog even sappelen is.

Ook Joop Hazenberg (32), generatiespecialist en schrijver van *Change-Hoe de netwerkgeneratie Nederland gaat veroveren*, denkt dat het zzp-schap de toekomst heeft. En dat terwijl hij - zelf ook freelancer - de keerzijde goed kent. 'Veel werknemers willen dit, en ook werkgevers hebben er belang bij. Op deze manier kunnen zij flexibel inspelen op veranderingen in de markt, en makkelijker omgaan met onzekerheden. Dat zal steeds belangrijker worden.'

Over zijn eigen situatie zegt hij echter: 'Het is niets dan ellende, ik wil zo snel mogelijk weer een baan.' Zijn omzet daalde afgelopen jaar met 60 procent. 'De ene dag sta ik als spreker voor een zaal van honderd man, de volgende dag staar ik thuis weer naar mijn computer in de hoop dat er een mailtje binnen komt. Ik word er debiel van.'

Fotorestaurateur Hadassa Koning (41), die in de Coffee Company in Amsterdam in een comfortabele fauteuil even 'zit te niksen', heeft ook afscheid genomen van haar bestaan als freelancer. Vijf jaar was ze een eenpitter en ze kijkt er met enige weemoed op terug. 'Ik kon mijn eigen standaarden hanteren en hoefde geen concessies te doen. Ik kwam een bedrijf binnen voor een opdracht, en ging daarna met hetzelfde gemak weer weg.' Maar de cultuursector wordt nu hard getroffen door bezuinigingen, waardoor Koning blij is met een vaste baan bij het Nationaal Archief in Den Haag.

Koning is niet de enige. Uit een inventarisatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat, hoewel het aantal flexwerkers is gestegen, de werknemer met zijn vaste baan nog steeds 'de maat der dingen' is. Maar, schrijven de onderzoekers, de ont-

wikkelingen bieden wel stof tot nadenken. Voldoet het huidige systeem van bijvoorbeeld WW-uitkeringen en pensioenen nog wel als steeds meer mensen er buiten vallen? Of moeten er andere arrangementen komen waar ook freelancers makkelijker aan mee kunnen doen?

Over hoe dit er precies uit moet zien, verschillen de meningen. Immers: niemand weet nog hoe groot de groep zzp'ers uiteindelijk zal worden en in hoeverre zij de 'normale' werknemers zullen overvleugelen.

Volgens Alec Serlie, arbeids- en organisatiepsycholoog aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam en onderzoeker bij adviesbureau GTP, is de ontwikkeling niet meer dan logisch. Serlie ziet een direct verband met de toenemende individualisering van de samenleving. Daar komt bij dat juist veel ouderen kiezen voor het zzp-schap - en hun aandeel in de beroepsbevolking stijgt. Het vinden van een normale baan boven de 50 is lastig, en velen verkiezen daarom voor een zelfstandig bestaan boven een frustrerende banenjacht.

Bovendien hebben zij, als ze de 40 zijn gepasseerd, veel kennis en ervaring die voor opdrachtgevers interessant zijn. 'Een onervaren jongere heeft weinig te bieden als freelancer. Die moet juist bij één bedrijf vliegen maken en daar zo veel mogelijk opsteken', zegt Serlie.

Zijn verwachting voor de toekomst is dat het verschil tussen vast en flexibel personeel vervaagt. De vaste contracten van werknemers worden steeds verder uitgekleed en het aantal flexwerkers neemt toe, stelt hij. Ook Serlie verwijst naar TNT, en Albert Heijn. Bij beide bedrijven moeten vaste werknemers plaatsmaken voor flexwerkers.

Hoewel veel deskundigen zich zorgen maken over degenen die tussen wal en schip vallen in de steeds flexibeler wordende wereld, heeft deze trend ook veel voordelen, vinden ze. Vooral specialisten hebben weinig te vrezen bij een overstap naar het zzp-schap.

Serlie: 'Werknemers die veel autonomie hebben, hebben meer aandacht voor hun werk en uiten grotere tevredenheid. Ik zie dat als iets heel positiefs.'

De angst voor het onbekende zal veel werknemers bij één vaste werkgever houden. Toch hebben zzp'ers volgens Serlie absoluut de toekomst. 'Werkenden die in zichzelf geloven, zullen die stap durven te nemen.'

In Seats2meet.com zijn dan ook alleen blije gezichten te zien. Kleurrijke visitekaartjes vliegen over de tafels. Wie hier even rondloopt, krijgt het idee dat freelancers een feest is, letterlijk. Op een plasmascherm komen tweets van aanwezige freelancers in rap tempo voorbij. Belangrijkste vraag van vandaag: 'Hoe laat begint de glühweinparty?'

In veel sectoren stijgt het aantal opdrachten weer 'Het is niet zo dat iedereen weer in loondienst wil'

Zzp'er is oude, slimme vent

De term zzp'er staat voor zelfstandige zonder personeel, ook wel freelancer genoemd. Uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (vierde kwartaal 2010) blijkt dat zzp'ers vaker mannen dan vrouwen zijn, respectievelijk 65 en 35 procent. Onder werknemers in vaste dienst is deze verdeling nagenoeg gelijk.

Zzp'ers zijn relatief oud. De gemiddelde leeftijd was in 2009 bijna 45, tegenover een gemiddelde leeftijd van 40 jaar bij werknemers. Van de freelancers is bijna 40 procent hoger opgeleid, terwijl dit onder werknemers eenderde is. Sectoren waarin veel zzp'ers werken zijn de zakelijke en culturele dienstverlening, de bouw en de landbouw. Bij de overheid, in de industriële sector en in de handel werken relatief weinig freelancers. Ondanks de toename van het aantal zzp'ers, is hun aandeel in de werkende beroepsbevolking minder dan 15 procent. Dit betekent dat het overgrote deel van de werkenden nog altijd bij één vaste werkgever in dienst is.

DRIE FREELANCERS UIT UTRECHT (NET)WERKEN REGELMATIG IN ZZP-CAFÉ

SEATS2MEET.COM, VESTIGING UTRECHT CENTRAAL STATION

'Freelancers als bijenkorf'

Ondernemen zit Kees Romkes in zijn bloed. 'Mijn vader heeft al 23 jaar een bouwbedrijf, met twintig man personeel in dienst.' Romkes koos echter een ander pad. De 27-jarige communicatieconsultant leert bedrijven hoe ze sociale media beter kunnen inzetten. Sinds een jaar doet hij dat freelance. Ideaal, vindt hij. 'Hoe harder ik werk, hoe meer ik verdien.'

Hoewel het eenmansbedrijf van Romkes goed loopt - 'Welke crisis?' - was de opstartfase tamelijk lastig. 'Ik moest wennen aan de tijd tussen de eerste offerte en de daadwerkelijke uitbetaling van mijn factuur. Bij grote bedrijven duurt dat dertig tot zestig dagen. Dan moet je soms dus twee maanden op je geld wachten.'

Als zzp'er wil Romkes vooral niet de hiërarchische 'piramide' van een bv nabootsen. 'Freelancen is eerder een bijenkorf, een collectief dat samen functioneert.' Hij vindt dan ook dat freelancers niet bang moeten zijn voor elkaar. 'We zijn geen concurrenten, maar collega's die van elkaar leren.'

Het idee dat Romkes mensen in dienst moet nemen en hen op ouderwetse wijze moet aansturen, benauwt hem. 'Ik zoek partners, geen personeel. Als mensen voor je gaan rennen, verdwijnt de creativiteit.' Romkes speelt graag met het idee van een tijdelijk creatief collectief. 'Tenzij een groot Amerikaans bedrijf natuurlijk bereid is om mijn kennis in te kopen.'